

ЧУКАНОВА С.О.,
координатор,
Американська Бібліотека
ім. В. Китастого,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
м. Київ

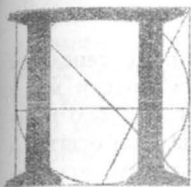
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕФОРМУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ У США

У статті здійснено історико-педагогічний аналіз процесу становлення та реформування вищої бібліотечної освіти у Сполучених Штатах Америки.
Ключові слова: вища бібліотечна освіта, Американська бібліотечна асоціація, інформологія, бібліотекознавство.

В статье произведен историко-педагогический анализ процесса становления и реформирования высшего библиотечного образования в США.
Ключевые слова: высшее библиотечное образование, Американская библиотечная ассоциация, информология, библиотековедение.

This article provides historic and pedagogical analysis of the Library and Information science education in the USA.

Key words: Library and Information Science higher education, American Library Association, Information Science, Library Science.

Постановка та обґрунтування актуальності теми. Оскільки у чинному Законі України «Про вищу освіту» (2002 р.) визначається основна мета діяльності вищого навчального закладу як «забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України» [4], то ми повинні аналізувати й зарубіжний позитивний досвід, аби поліпшити якість професійної підготовки взагалі та бібліотечних працівників зокрема в Україні. Проблема підвищення якості бібліотечної освіти в Україні потребує врахування позитивного досвіду та прогресивних ідей зарубіжних країн, зокрема Сполучених Штатів Америки. Значної уваги на сьогоднішній день потребує проблема професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі бібліотекознавства та інформології. Історія становлення бібліотечної освіти у США цікавить нас як приклад професійної освіти, потребу в якій зазначила Американська бібліотечна асоціація з метою підготовки якісних кадрів у своїй галузі. Актуальність нашого дослідження полягає в аналізі американського досвіду в галузі реформування системи бібліотечної освіти з метою застосування найкращих практичних інноваційних рішень на теренах України.

Виокремлення невирішених аспектів проблеми. Проблема бібліотечної освіти у США активно досліджувалась як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Однак із моменту ліквідації ступеню бакалавра з бібліотечної справи у США (1992 рік), мало дослідників приділяли увагу цьому питанню. Зокрема, не

до кінця вирішеним є питання, чому було прийняте рішення скасувати ступінь бакалавра і як в подальшому це рішення вплинуло на стан бібліотечної освіти у США.

Мета статті – розкрити історію становлення та розвитку професійної бібліотечної освіти у ВНЗ США.

Аналіз досліджень та публікацій. Вітчизняні бібліотекознавці та фахівці у галузі бібліотечної справи активно вивчають зарубіжний досвід. В. Пашкова, віце-президент Української бібліотечної асоціації, директор Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні, докт. істор. наук, доцент, заслужений працівник культури України досліджує історію та перспективи розвитку публічних бібліотек в Україні та закордоном. В одній із своїх статей вона зазначає, що публічні бібліотеки в США постійно переглядають свою місію відповідно до викликів часу та суспільства. На сьогоднішня діяльність не обмежується лише приміщенням бібліотеки, а виходить за її межі (мобільні послуги). Підготовка бібліотекарів змінюється відповідно до необхідності запровадження нових соціальних функцій [5, с. 16].

Е. Беррет, М. Дьюї, Р. Рубін – зарубіжні науковці, які досліджували проблеми бібліотечної справи у тому числі бібліотечної освіти в США (починаючи з XIX ст. і по сьогодні). Мелвіл Луїс Косут Дьюї (1851 - 1931) як основоположник американської бібліотечної освіти, засновник Американської бібліотечної асоціації, перший редактор «Американського бібліотечного часопису» присвятив багато наукових праць проблемам вищої бібліотечної освіти в США [3]. Сучасний ка-

Таблиця 1.
Основні події щодо становлення бібліотек і бібліотечної справи у США

№ з/п	Основні події	Період
1.	Створення перших публічних бібліотек у США	II пол. XVII ст.
2.	Формування загальних засад бібліотечної освіти	1876 -1923 рр.
3.	Початок акредитації бібліотечних шкіл (кафедр)	1923 -1933 рр.

надський бібліотекознавець Енді Беррет аналізував поведінку користувачів бібліотек, хоча й не применшував впливу діяльності бібліотекаря на процес пошуку інформації користувачем [8]. Провідний американський бібліотекознавець Річард Рубін є автором підручника для студентів бібліотечних магістерських програм у США «Основи бібліотекознавства та інформології» (Foundations of Library and Information Science) [13].

Грунтовно бібліотечну освіту в США вивчає сучасний російський дослідник - бібліотекознавець Е. Сукіасян. У своїх роботах він аналізує структуру та мережу навчальних закладів у США, де готують фахівців з бібліотекознавства та інформології; навчальні програми для бібліотекарів; особливості працевлаштування у США та подальшої роботи випускників бібліотечних ВНЗ у США [7]. У своїй статті викладач Марійського державного університету Йошкар - Оли Н. Спесивцева пише, що перші публічні бібліотеки в США з'явилися у другій половині XVII століття. У 1854 році з відкриттям Бостонської публічної бібліотеки розпочався процес набуття бібліотеками функцій неофіційних центрів самоосвіти [6, с. 111]. Бібліотечні працівники США стали брати участь у процесу освіти дорослого населення США у 20 - ті рр. XX століття. Витоки педагогічного підходу до навчання протягом життя сягають 1920 - х років XX століття. Цей підхід спирається на результати досліджень Е. Торндайка із Колумбійського університету, який науково довів здібності людини до навчання у будь - якому віці [6, с. 111].

Виклад основного матеріалу. Так історично склалось, що бібліотечна освіта у США тісно пов'язана з розвитком на-

уки, економіки та освіти. До середини XIX століття публічні бібліотеки мали невеликі фонди, і відповідно, малі штати працівників без спеціальної освіти, і наукові бібліотеки обслуговувалися виключно чоловіками-науковцями [13, с. 352]. До 1850 року ніхто навіть не говорив про необхідність бібліотечної освіти, бібліотекарі вчилися на власних помилках і нарешті у період з 1850 до 1871 почали з'являтися перші бібліотечні наукові статті у педагогічних журналах, і згодом і в бібліотечних часописах [13, с. 353]. Історія бібліотечної освіти в США досить цікава з огляду на стрімкі темпи її розвитку (див. табл. 1).

Загальні засади американської бібліотечної освіти були закладені у період 1876 по 1923 роки. Працівники бібліотек не залишилися осторонь освітніх питань. Відома організація - Американська бібліотечна асоціація опікувалась не лиш питаннями бібліотечної освіти, але й питаннями освіти у США взагалі. Так у 1921 році Американська бібліотечна асоціація сформувала Комісію з бібліотек та освіти, до складу якої ввійшли представники всіх типів закладів для дорослих, долучившись таким чином до процесу навчання протягом життя [6, с. 111].

Поняття бібліотечної освіти у Сполучених Штатах Америки виникло наприкінці XIX століття у відповідь на вимоги часу. Бібліотечна професійна спільнота за підтримки Американської бібліотечної асоціації прийняла рішення про запровадження професійного бібліотечного навчання. Більшість бібліотек у США при відборі співробітників звертає увагу на те, чи була акредитована Американською бібліотечною Асоціацією бібліотечна школа (кафедра), де саме отримував освіту кандидат на посаду [10]. Саме проце-

акредитації Американською Бібліотечною Асоціацією надає можливість випускникам магістратури із бібліотечних та інформаційних наук отримати необхідний професійний рівень підготовки. Майже кожна магістерська програма з бібліотечних та інформаційних наук містить такі дисципліни: «каталогізація», «обслуговування», «комплектування», «автоматизація» [2, с. 8].

Серед найбільших ентузіастів американської бібліотечної справи та освіти вагомим внеском вирізняється Мелвіл Дьюї, розробник відомої усім бібліотечної класифікації ДДК. М. Дьюї у 1876 році започаткував перший бібліотечний часопис «Американський бібліотечний часопис» (American Library Journal). У 1877 році новостворена Американська бібліотечна асоціація взяла під свій патронат редакцію цього часопису, одним із засновників якої також був М. Дьюї, та змінила назву часопису «Бібліотечний часопис» (Library Journal) [13, с. 353].

Після створення Американської бібліотечної асоціації розпочались серйозні розмови про формування наукових підходів до бібліотечної професії та бібліотечної науки. Саме тоді постало питання про те, що бібліотечна справа повинна посісти належне місце серед наук та навчальних дисциплін [13, с. 353].

М. Дьюї велику увагу приділяв розвиткові різноманітних фахових умінь і навичок бібліотекаря, однак при цьому він завжди наголошував на важливості моральних принципів та етичних норм у професійній діяльності бібліотекаря. Саме завдяки цьому видатному бібліотекознавцю розпочалось професійне навчання бібліотекарів у США. Відбулось це у 1879 році, коли почали робитись спроби створення перших бібліотечних шкіл. Датою виникнення бібліотечної освіти у США офіційно можна назвати дату відкриття бібліотечної школи (кафедри) при Колумбійському університеті у Нью – Йорку в 1887 році. Сучасного вигляду бібліотечна освіта стала набувати лише у 1923 році після опублікування результатів дослідження Ч. Уільямсона [2, с. 226].

На початку ХХІ століття бібліотечна освіта в США зазнала кардинальних

змін. Наразі система вищої освіти у США є досить розгалуженою та багатоступеневою. У США існує поділ ВНЗ на приватні та державні, прибуткові та неприбуткові [15]. Незважаючи на децентралізацію освітніх процесів на теренах США, зміст освіти для підготовки майбутніх фахівців із бібліотечної справи залишається практично незмінним.

Типовий академічний рік у США триває дев'ять місяців і складається з трьох триместрів. Протягом триместру студент обирає курси, кожен з яких нараховує певну кількість кредитів. У середньому для ступеня бакалавра потрібно набрати 120-130 кредитів і 30-64 – для ступеня магістра [9; 12; 15].

У стандартах, запроваджених Американською бібліотечною асоціацією, зазначається, що «бібліотечні та інформаційні студії» – це дисципліна, зміст якої присвячено вивченню сервісів та технологій, направлених на управління інформацією та ресурсами. Ця дисципліна повинна ознайомити студентів із тим, як необхідно створювати, управляти, розповсюджувати, зберігати, ідентифікувати, описувати, аналізувати та оцінювати інформаційні ресурси» (*тут та надалі переклад з англійської наш – С. Ч.*) [14].

Типовий навчальний план зі спеціальності бібліотекознавство та інформологія у США включає такі обов'язкові дисципліни: принципи роботи довідкової служби, каталогування, принципи комплектування, основи роботи у шкільній бібліотеці, деякі вибіркові, на кшталт архівної справи, менеджменту, педагогіки. У навчальному плані враховуються також дисципліни інформаційного характеру: створення та управління базами даних, розробка веб-сайтів, інформаційна архітектура. Велику увагу викладачі приділяють розвитку дослідницьких здібностей студентів, саме тому найбільшу частину оцінки становить виконання практичних завдань та досліджень [16].

У результаті навчання студент повинен отримати професійні знання, уміння, навички, компетентності, необхідні для роботи бібліотекарем, а саме: здатність до критичного мислення та здійснення наукового пошуку, комунікативні навички, розуміння бібліотечної науки та су-

міжних дисциплін, усвідомлення ролі та значення професійної етики, вміння пропагувати ресурси відкритого доступу, знання із авторського права, вміння надавати кваліфіковані та якісні професійні послуги [14].

Більшість бібліотечних шкіл (кафедр) надає своїм студентам змогу пройти стажування (інтернатуру) як реальну, так і віртуальну у бібліотеках, здебільшого публічних або шкільних, іноді й в академічних [10].

Під час професійної підготовки бібліотекарів у США особливу увагу приділяють вивченню авторського права, захисту персональних даних та кодексу професійної етики. Такі знання, уміння, навички та компетентності є необхідними у подальшій діяльності, адже саме вони закладають підґрунтя професійній особистості [13, с. 265].

Перед тим, як обрати бібліотечну школу (кафедру), абітурієнтам у США радять обрати кілька варіантів навчальних закладів, не більше трьох. При цьому необхідно дізнатись про умови вступу; наскільки вдало працевлаштовані випускники; чи надається фінансова допомога; про можливість паралельно навчатись та працювати; про викладацький склад; про кількість студентів у навчальному закладі. Другорядними питаннями вважають питання житла, наявності доступу до бібліотеки та навчальних ресурсів, про стипендії. Отримавши відповіді на

питання про організацію навчально – виховного процесу і, навіть, визначившись зі своїм вибором, абітурієнти все одно подають заявки у декілька ВНЗ одночасно. Особливо поцінуються магістерські програми, що отримали акредитацію від Американської бібліотечної асоціації. Такі програми, акредитовані Американською бібліотечною асоціацією, пропонуються студентам у США та Канаді. Ці програми повинні відповідати стандартам, затвердженими асоціацією [11, с. 69]. Акредитація навчальних магістерських програм означає, що професійна організація ретельно переглянула навчальні плани та програму і визнала, що зміст програм відповідає професійним стандартам та потребам. Багато роботодавців надають перевагу випускникам, які вчилися саме за акредитованими програмами [1, с. 10].

Висновки. Процес бібліотечної освіти в США пройшов довгий шлях формування, становлення, реформування. При проведенні нами історико – педагогічного аналізу виявлено певні кроки цього складного процесу – процесу розвитку вищої професійної бібліотечної освіти в США із середини XIX століття до сьогодення. На сьогодні в США магістр бібліотекознавства та інформології – відносно новий напрям підготовки у ВНЗ, раніше бібліотекарі здобували ступінь магістра бібліотекознавства або магістра наук із бібліотекознавства.

Список використаних джерел:

1. Педагогіка вищої школи : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К. : ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Библиотеки и библиотечное дело США : комплексный подход / Под ред. В. В. Попова. - М. : Информ-Система, 1992. – 294 с.
3. Дьюї М. Професія / М. Дьюї, пер. П. Голубоцький // Бібліотечний вісник. – 1993. - № 1/2. – С. 31 – 32.
4. Закон України «Про вищу освіту» (2002 р.) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> — Назва з екрана.
5. Пащикова В. Публічні бібліотеки: виклики XXI століття / В. Пащикова // Бібліотечний форум України. – 2010. - №4 (30). – С. 16 – 19.
6. Спесивцева Н. Развитие образования взрослых в библиотеках США: исторический аспект / Н. Спесивцева // Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin). – 2013. - № 1 (129). – С. 111 – 114.

7. Сукиасян Э. Р. Библиотечное образование в США Ч. 1. Учебные заведения: сеть, структура, организация работы // Библиотековедение и библиография за рубежом: – СПб. – М., 1993. – Вып. 132. – С. 3-31.
8. Barrett A. The information seeking habits of graduate student researchers in the humanities/ A. Barrett. // The Journal of Academic Librarianship. — 2005. Volume 31, № 4. — P. 324—331.
9. Crosby O. Librarians: information experts in the digital age / O. Crosby. // Occupational Outlook Quarterly. — 2000. — № 1. — P. 3—15.
10. Directory of ALA-Accredited Master's Programs in Library and Information Studies / [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.ala.org/accreditedprograms/directory>. — Назва з екрана.
11. McCook K. Opportunities in Library & Information Science Careers. McGraw-Hill, 2001. —160 p.
12. Methodology: Best Library and Information Studies Rankings / [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.usnews.com/education/best-graduate-schools/articles/2013/03/11/methodology-best-library-and-information-studies-rankings>. — Назва з екрана.
13. Rubin Richard E. Foundations of Library and Information Science. — New York : Neal-Schuman Publishers , Inc. , 2004. — 495 p.
14. Standards for Accreditation of Master's Programs in Library and Information Studies / [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.ala.org/accreditedprograms/sites/ala.org.accreditedprograms/files/content/standards/standards_2008.pdf. — Назва з екрана
15. Structure of the U.S. Higher Education System / [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.aacc.nche.edu/Resources/aaccprograms/international/Documents/studentguide/sg8_structureoftheushigheredsystem.pdf. — Назва з екрана.
16. The North American Higher Education system / [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.universitiesintheusa.com/american-education.html>. — Назва з екрана.